

OPORUKA DUBROVAČKOG KANCELARA ANTONIJA DE
LA MALDURA IZ BERGAMA. PRILOG PROUČAVANJU
DUBROVAČKOG JAVNOG BILJEŽNIŠTVA U SREDNJEM VIJEKU

Branka GRBAVAC

Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zavod za povijesne i društvene znanosti,
Strossmayerov trg 2, 10000 Zagreb, Hrvatska
e-mail: bgrbavac@hazu.hr

OPOROKA DUBROVNIŠKEGA KANCELARJA ANTONIA DE LA MALDURA
IZ BERGAMA. PRISPEVEK K PROUČEVANJU DUBROVNIŠKEGA
JAVNEGA NOTARIJATA V SREDNJEM VEKU

IZVLEČEK

Avtorica na podlagi objavljenih in neobjavljenih arhivskih virov Državnega arhiva v Dubrovniku predstavlja delovanje dubrovniškega kancelarja Antonia de la Maldura iz italijanskega mesta Bergamo. Prvi del prispevka podaja podatke o njegovem vstopu v službo, kancelarskemu delu in zasebni dejavnosti, drugi del pa analizira njegovo oporoko, sestavljeno leta 1401 ter objavlja popoln prepis le-te.

Ključne besede: Dalmacija, Dubrovnik, srednji vek, oporoka, kancelar, Antonio de la Maldura iz Bergamo

IL TESTAMENTO DEL CANCELLIERE RAGUSEO ANTONIO DE LA
MALDURA DA BERGAMO. CONTRIBUTO ALLO STUDIO DEL NOTARIATO
PUBBLICO RAGUSANO NEL MEDIOEVO

SINTESI

Attingendo a fonti archivistiche edite e inedite preservate nell'Archivio di Stato di Dubrovnik, l'autrice presenta l'attività del cancelliere ragusano Antonio de la Maldura, originario di Bergamo. Nella prima parte del contributo fornisce informazioni sulla sua entrata in servizio, il lavoro cancelleresco e la sua attività privata, nella seconda analizza il testamento del cancelliere redatto nel 1401, pubblicandone la trascrizione completa.

Parole chiave: Dalmazia, Ragusa, Medioevo, testamento, cancelliere, Antonio de la Maldura da Bergamo

UVOD

Institucija javnog bilježništva u Dubrovniku odigrala je važnu ulogu u oblikovanju društvenih odnosa u komuni, a sami kancelarijski i bilježnički spisi pohranjeni u Državnom arhivu u Dubrovniku predstavljaju prvorazredan izvor za upoznavanje dubrovačke srednjovjekovne prošlosti. Već je početkom 20. st. na važnost institucije javnog bilježništva u dubrovačkoj komuni skrenuo pažnju češki povjesničar Konstantin Jireček koji je u časopisu *Archiv für slavische Philologie* objavio rad naslovljen „Die mittelalterliche Kanzlei der Ragusaner“ (Jireček, 1903, 501–521; 1904, 161–214). Rad na istraživanju dubrovačkog javnog bilježništva tijekom 20. stoljeća nastavio je Gregor Čremošnik koji je objavio niz vrijednih studija (Čremošnik, 1927, 231–254; 1931, 25–54; 1936, 89–119). Povrh toga, Čremošnik je 1951. objelodanio i prvu knjigu imbrevijatura dubrovačkog kancelara i bilježnika Tomazina de Savere iz Reggija (Čremošnik, 1951). U osamdesetim godinama 20. stoljeća rad na objelodanjivanju spisa dubrovačke kancelarije nastavio je Josip Lučić objavljujući ih u seriji nazvanoj *Monumenta historica Ragusina*.¹

Osim razvoju institucije javnog bilježništva u Dubrovniku pojedini istraživači posvetili su pažnju i osobama koje su tu službu obavljale. Prvi od njih bio je sam Jireček koji je u navedenoj studiji „Die mittelalterliche Kanzlei der Ragusaner“ donio važne podatke i o privatnim životima pojedinih dubrovačkih kancelara i bilježnika te na taj način pružio uvid o tome tko su bile osobe koje su u dubrovačkoj komuni obavljale službu, odakle su potjecali, kako su se uklopili u domicilno društvo te na koji način su razgranali svoju djelatnost ondje. Osim Jirečeka važne podatke o privatnom i poslovnom život dubrovačkih kancelara donio je Jorjo Tadić u svojoj studiji „Pisma i uputstva Dubrovačke republike“ objelodanjenoj 1935. godine (Tadić, 1935, 15–39). Tadić je, koristeći se Jirečekomvim saznanjima, donio i sve ono što je i sam pronašao u raznim knjigama dubrovačkog arhiva te predstavio dubrovačke kancelare koji su bili u službi od 1359. do 1380. godine. I sam je u studiji naglasio “držimo da je potrebno upoznati sve važnije momente života i delovanja ovih glavnih faktora dubrovačke državne kancelarije u srednjem vijeku“ (Tadić, 1935, 16). Stoga je cilj ovog kratkog priloga o dubrovačkom kancelaru Antoniju de la Maldura nastaviti rad na osvjetljivanju privatnih i poslovnih života dubrovačkih kancelara i bilježnika.

***

Dubrovački kancelar Antonio de la Maldura iz talijanskog gradića Bergama (Anthonius de Lamaldura de Pergamo) odvjetak je ugledne plemićke obitelji

1 Prvi svezak objavio je 1984. godine (Lučić, 1984). Ubrzo su objavljene i treća i četvrta knjiga (Lučić, 1988; Lučić 1993). Vrijedne studije napisali su i pravni povjesničari Ante Cvitanić (Cvitanić, 1990, 9–48) i Ante Marinović (Marinović, 1985, 7–24) te Nella Lonza koja je napisale vrijedne studije o Dubrovačkom statutu (Lonza, 2002, 11–46).

Maldura. Obitelj Maldura svoj je uspon doživjela u razdoblju 13. stoljeća i osnovno je bila vezana uz posjed, tj. dvorac Maldore. Početkom 14. stoljeća dolaze u Bergamo gdje su 1307. primljeni u plemstvo. Godine 1680. prelaze u Padovu. Austrijski i rimsko-njemački car Franjo I. 15. kolovoza 1820. dodjeljuje ovoj obitelji nasljednu titulu grofova Austrijskog Carstva (Crollanza, 1888, 54). Član ove obitelji bio je i dominikanski svećenik i teolog Pietro Maldura koji je živio u 15. stoljeću. Prema inventaru *Atti dei notai. Indice dei notai cessati fin all'anno 1917* iz Archivio stato di Bergamo razvidno je kako su pojedini članovi ove obitelji tijekom 16. i 17. stoljeća obavljali bilježničku službu u Bergamu. Prvi od njih bio je Ludovico pok. Pietra koji je u službi bio od 1508. do 1528. godine.

Antonio de la Maldura je u službu dubrovačkog kancelara stupio u doba kada su već kao bilježnici i kancelari djelovali Andrija pokojnog Dominika iz Bologne i Alberto Bono pokojnog Tome iz Belluna. Konstantin Jireček u svojoj studiji „Die mittelalterliche Kanzlei der Ragusaner“ donosi pogrešnu godinu njegova stupanja u službu. Naime, u službu dubrovačkog kancelara primljen je 1390., a ne 1392. što je razvidno iz zapisnika dubrovačkih vijeća, tj. iz odluke Maloga vijeća od 17. rujna u kojoj je navedeno kako se Antonija iz Bergama prima za komunalnog kancelara na rok od godinu dana uz plaću od 100 dukata i najam kuće u kojoj će stanovati, kao i naknadu troškova prijevoza iz Venecije u Dubrovnik (Lonza & Šundrica, 2005, 88). Gotovo mjeseca dana kasnije, 16. listopada isto je vijeće zaključilo dati mu za najam kuće za stanovanje 30 perpera (Lonza & Šundrica, 2005, 131). Dubrovačka komuna je očito bila zadovoljna njegovim radom te je 8. lipnja 1391. u Velikom vijeću bilo odlučeno da mu se kancelarijska služba produži na godinu dana od dana njezinog završetka uz povećanje plaće od 100 na 120 dukata i obvezu najma kuće za stanovanje (Lonza & Šundrica, 2005, 330). Samo nekoliko dana kasnije, točnije 22. lipnja 1391. Malo vijeće dozvolilo mu je odlazak u Lombardiju zbog obiteljskih razloga i zaključilo da u razdoblju od pet mjeseci u kojem će izbivati iz Dubrovnika neće primati plaću počevši od dana odlaska. Kancelar Antonio je pristao na sve navedeno i dana sedmog srpnja krenuo na put (Lonza & Šundrica, 2005, 335). Obiteljski razlozi zbog kojih je morao napustiti Dubrovnik nisu poznati. Početkom rujna 1392. u Velikom vijeću ponovno je bilo zaključeno da se za plaću kancelara Antonija za sljedeću godinu nadoda dvadeset zlatnih dukata te da mu se potvrdi služba komunalnog kancelara uz uobičajenu plaću i uvjete (Lonza & Šundrica, 2005, 379). Kancelar Antonio spominje se i u zapisnicima dubrovačkih vijeća od 1395. do 1397. godine na nekoliko mjesta. Prvi spomen vezan je uz produženje službe komunalnog kancelara na godinu dana o čemu je odluku donijelo Veliko vijeće sedmog listopada 1395. uz napomenu da mu se isplati deset dukata manje za plaću od one koju je posljednju imao po uvjetima i običajima Dubrovnika (Lonza, 2011, 310). Također iz istih zapisnika dubrovačkih vijeća vidljivo je kako mu je bio povjeren i važan diplomatski zadatak. Naime, Antonio je u službu dubrovačkog kancelara stupio u prilično turbulentnim vremenima kad

se s jedne strane vodio građanski rat i borba za ugarsko-hrvatsko prijestolje između pristaša kralja Žigmunda Luksemburškog i Ladislava Napuljskog, a s druge strane borbe su se vodile i u Napuljskom Kraljevstvu. Naime, Ludovik II. Anžuvina, proglasivši se kraljem je uspio zavladatai Napuljskim Kraljevstvom te na istočnoj i zapadnoj jadranskoj obali također zasnovati uporišta, a i sam ugarsko-hrvatski kralj Žigmund Luksemburški održavao je dobre veze i odnose s njegovom vladom. U službi Ludovika II. Anžuvina bili su i razni francuski plemići koji su 1383. ploveći sa dva svoja broda došli do istočnojadranske obale i opljačkali dubrovačke brodove kod Žuljane na Stonskom ratu te zarobili brod s vrijednim teretom. Dubrovčani su pod zapovjedništvom Mata Georgio uspješno zarobili gusarske brodove i francuske odličnike na njima koje su dugo držali u zarobljeništvu i za čije je oslobođenje bila potrebna intervencija raznih europskih vladara. To je ujedno bio i prvi dodir francuskog kralja s Dubrovčanima. Dubrovčani su se tom prilikom pokazali kao izvrsni zagovornici slobode mora. No, već 1388. plovidbu su počeli uznemirivati gusari iz Barija koji su također bili pod vlašću Ludovika II. Anžuvina, pri čemu su stradali i neki dubrovački brodovi. Stoga su Dubrovčani oboružali četiri galije te ih poslali pod zapovjedništvom spomenutog Mata Giorgio u borbu protiv gusara i protiv onih koji su ih štitili, tj. raznih gradova Apulije koji su im pružali utočište. Zapovjednik Giorgio je i ovaj puta imao uspjeha, a Dubrovčani su bili započeli pregovore i s drugim dalmatinskim gradovima u svrhu sklapanja saveza protiv gusara. Do formalnog sklapanja saveza nije došlo pa je Giorgio nastavio borbu sam s dubrovačkim brodom i 1389. napao Bari i nanio štetu luci. Potaknut navedenim događajima Ludovik II. Anžuvina je 1. ožujka 1391. u Napulju izdao ispravu kojom svim podanicima ugarsko-hrvatskog kralja Žigmunda pri čemu poimence spominje Dubrovčane obećava i jamči sigurnost na moru i svoju zaštitu. No bez obzira na to kraljevi ljudi i dalje su pljačkali (Foretić, 1980, 256–257). Jedan od njih bio je i Gabrijel iz Parme koji je potjecao iz ugledne obitelji da Carrara i bio u službi kaštelana i kapetana Barija. Tijekom devedesetih godina 14. stoljeća vođen je “neobjavljeni” rat između Dubrovnika i kaštelana i kapetana Barija, čiji su gusarski brodovi nanijeli veliku štetu dubrovačkim trgovcima. Od 1388. gotovo deset godina dubrovačka je vlast na sve načine pokušavala osigurati mir. Pregovaranje i uspostavljanje mira s Gabrijelom iz Parme očito nije uspjelo pa su 1402. Dubrovčani poslali svoje glasnike novom kaštelanu i kapetanu Barija da pregovaraju o miru. No sukobi su nastavljeni sve do 1425. godine (Popović-Radenković, 1958, 88–89). Iz zapisnika dubrovačkih vijeća razvidno je kako je u tim događajima vezanim za sklapanje i uspostavu mira s kaštelanom i kapetanom Barija tijekom devedesetih godina 14. stoljeća bio angažiran i sam kancelar Antonio. Naime, u sporu koji su vodio, a vezan uz oslobođenje zarobljenika s jedne i druge strane i uspostavu mira, za arbitre su bili postavljeni članovi ugledne i moćne firentinske obitelji Acciaiuoli, Benedikt i Donat. Dubrovačko vijeće je osmog srpnja 1396. odlučilo da se pregovaranje povjeri Andriji Allemaniju i Compagnu Ivanovom (Lonza, 2011, 253–254). Dana

24. srpnja dubrovačka vlada je donijela odluku da se jedan od dubrovačkih kancelara pošalje zajedno s Compagnom da se parniči pred arbitrima u navedenom sporu protiv kaštelana i kapetana Barija Gabriijela iz Parme (Lonza, 2011, 254). Za taj posao bio je određen upravo kancelar Antonio kojem se za put u Apuliju povrh njegove kancelarijske plaće daju troškovi za hranu i piće (*expensas oris*) i 50 perpera (Lonza, 2011, 254). Također dubrovačka vlada odredila je da se doda napatuk Compagnu i Andriji Allemaniju prema kojemu su trebali ukoliko se ne budu mogli dogovoriti s Gabriijelom iz Parme oko pitanja sklapanja mira čitav posao prepustiti samo kancelaru Antoniju. Njegova dužnost je bila poći k arbitrima da se s njima dogovara (Lonza, 2011, 254). Trećeg kolovoza 1396. kancelar Antonio je otišao u Apuliju kako bi sudjelovao u pregovorima vezanim uz stavove dubrovačkih vlasti protiv Gabriijela iz Barija, a dana sedamnaestog rujna vratio se u Dubrovnik (Lonza, 2011, 392). Koliko je bio uspješan u čitavoj misiji nije poznato. Nedugo nakon povratka, 29. rujna dubrovačko veliko vijeće odlučilo mu je produžiti službu na još godinu dana s plaćom od 140 dukata i najmom kuće u iznosu od 30 perpera (Lonza, 2011, 360).

Osim u navedenim poslovima vezanim uz pregovaranje i sklapanje mira s kaštelanom i kapetanom Barija čini se da je kancelar Antonio bio angažiran i u nekim upravnim pitanjima sudeći prema odluci dubrovačkog Malog vijeća iz travnja 1396. kojom ga je odlučilo poslati zajedno sa sucima na Pelješac (Lonza, 2011, 120).

Antonio de la Maldura je u službi dubrovačkog kancelara proveo desetak godina, a njegovo djelovanje zabilježeno je na različite načine – od spisa koje je sastavljao, preko dokumenata koji govore o poslovima i djelatnostima u kojima je sudjelovao do same oporuke kao odraza njegove posljednje volje. Potrebno je spomenuti kako nam od kancelara Antonija nije sačuvana niti jedna izdana isprava, vjerojatno iz razloga što je uglavnom bio posvećen kancelarijskom, a ne bilježničkom poslu pa stoga i izgled njegovog bilježničkog znaka ostaje potpuna nepoznanica.

Da se radilo o iznimno obrazovanom, povjerljivom i profesionalnom činovniku cijenjenom u dubrovačkoj komuni svjedoči i činjenica kako se u dokumentima koje su sastavljali njegove kolege javni bilježnici i kancelari, a koji registriraju poslove u kojima je i sam bio sudionik, Antonio titulira s pridjevima *providus*, *circumspectus*, i sl. Ipak, sliku koju je ovaj kancelar sam stvarao o sebi potrebno je nadopuniti i podacima iz sačuvanih kancelarijskih knjiga iz kojih se može razabrati nešto o njegovom djelovanju općenito. Kako je već naglašeno Antonio je u dubrovačku komunu došao u turbulentnim vremenima hrvatske povijesti, u vrijeme borbi za ugarsko-hrvatski prijestol vođen između kraljeva Žigmunda Luksemburškog i Ladislava Napuljskog. Zašto je svoju poslovnu priliku odlučio tražiti upravo u Dubrovniku su pitanja o kojima možemo samo nagađati.

Iz sačuvanih kancelarijskih spisa razvidno je kako je kancelar Antonio stano-
vao u kući koja je bila u vlasništvu samostana svete Klare. Stoga 16. ožujka 1393.

dubrovački plemić Nikola Menče, prokurator samostana sv. Klare u Dubrovniku, uz dozvolu opatice rečenog samostana priznaje da je potpuno isplaćen od dubrovačkog kancelara Antonija za najam kuće u iznosu od 37 perpera na rok od godinu dana čiji je najam istekao 4. ožujka. Najam kuće produžuje na idućih godinu po istoj cijeni od 37 perpera. U slučaju ako kancelar Antonio ne bude htio koristiti kuću čitavu godinu trebao je rečenom samostanu platiti samo za onaj vremenski period u kojem ju je koristio. Dana 17. veljače 1394. rečeni prokurator samostana sv. Klare priznaje da mu je Antun ponovno isplatio 37 perpera za najamninu, a on mu je po istim uvjetima produžio najam na još jednu godinu (DADu, 1). Dana 4. ožujka 1398. Nikola Menče ponovno prima od kancelara Antonija 37 perpera za najam kuće koji produžuje na još godinu dana (DADu, 2).

Zanimljivo je spomenuti kako su kancelari i bilježnici koji su bili uposljeni u dubrovačkoj komuni vrlo često zabilježeni u dokumentima kao kupci i prodavatelji raznih pokretnih i nepokretnih dobara što nije bio slučaj s kancelarom Antonijom. Naime, njegova poslovna aktivnost u dubrovačkoj komuni ostala je nepoznata. Ipak njegova prisutnost u dubrovačkoj komuni zabilježena je i kroz poslove koje je obavljao u službi dubrovačkih građana kao njihov pravni zastupnik. Tako ga u srpnju 1392. Parvula, kćerka pok. travara Palmucija i supruga dubrovačkog kirurga Ivana de Papia uz suglasnost svog supruga postavlja svojim zastupnikom u vezi potraživanja novca, stvari i dobara očinskog i majčinskog nasljedstva kao i nasljedstva dobara pokojnog Mateja, sina Nikole fizika, svog prvog supruga, za miraz koji joj nije bio vraćen, kao i za druge parnice koje će se voditi protiv osoba grada Kotora i njegovog distrikta (DADu, 3). Osim u ulozi pravnog zastupnika Antonio de la Maldura našao se u poziciji da i sam u svibnju 1400. određuje svoje pravne zastupnike. Naime u dokumentu zabilježenom u kancelarijskim knjigama Antonio opoziva svoje tadašnje zastupnike i za novog zastupnika imenuje ministra Konzorcija Milosrđa sv. Marije iz Bergama koji ga je trebao zastupati u Bergamu, Bresciji i bilogdje drugdje i pobrinuti se o naplati svih dugova koje su pojedinci imali prema njemu. Dužnost pravnog zastupnika je bila također da se pobrine da se sve njegove kuće i posjedi daju u najam. Ova činjenica je vjerojatno bila povezana s njegovom oporukom koju je sastavio godinu dana kasnije o čemu se govori niže u tekstu (DADu, 4).

Najvrjednija vrsta dokumenata koja pruža uvid u intimni život pojedinca u nekoj zajednici svakako predstavljaju oporuke pisane kao izraz posljednje želje. One nam pružaju uvid u oporučiteljevo duševno i tjelesno stanje, razlog koji ga je ponukao na sastavljanje oporuke, način na koji raspodjeljuje svoju imovinu i uvid u ostale podatke koje ova vrsta izvora dopušta.² Od kancelara Antonija sačuvana je njegova oporuka koja je pohranjena u Državnom arhivu u Dubrovniku u fondu *Testamenta de notaria* (DADu, 5). Oporuka je nažalost djelomično pokidana i oštećena pa nam sadržaj nekih dijelova ostaje nejasan.

2 O oporukama dalmatinskih stanovnika u srednjem vijeku vidi: Ladić, 2012.

Antonio je oporuku sastavio 4. ožujka 1401. godine i ona je bila deponirana kod trebinjsko-mrkanskog biskupa Jakova iz Ivreje, dubrovačkog dominikanca koji ju je predstavio 7. svibnja 1401. godine. Sama činjenica i pojavljivanje trebinjsko-mrkanskog biskupa u ulozi predstavljača oporuke je vrlo zanimljiva. Naime, radi se o biskupu koji je u crkvenoj literaturi dosad zabilježen isključivo kao Jakov Norvegije, porijeklom iz Trebinja (Ripoli & Bremond, 1730, 467) ili pak kao Jakov iz Dubrovnika (Farlati, 1800, 296). Prema zapisu iz oporuke radi se zapravo o Antonijevom sunarodnjaku koji je potjecao iz Ivreje u Pijemontu susjednoj talijanskoj pokrajini njegovog rodnog grada (danas u pokrajini Torino). Najvjerojatnije je prijateljstvo ili pak blisko zemljopisno porijeklo bilo razlog zašto je kancelar Antonio deponirao oporuku upravo kod samog biskupa. Svjedoci sadržajne ispravnosti oporuke uz spomenutog biskupa bili su svećenik Toma čije prezime i porijeklo nije navedeno i svećenik Petar Verdeminis. Za izvršitelje ili epitrope oporuke Antonio je odredio dubrovačkog rektora koji bude u službi za vrijeme njegove smrti. To će biti Dimitar Benessa koji je zbog činjenice što je bio u ulozi izvršitelja oporuke, postavio za tu priliku kao svog zamjenika Marina Bodaču. Osim Dimitra Benessa za izvršitelje oporuke odredio je i dva dubrovačka plemića, Marina Cabogu i Nikolu Menče.

Sadržajno gledajući radi se o vrlo zanimljivoj oporuci koja je kako sam oporučitelj na početku navodi sastavljena prema dubrovačkim običajima. Izričit razlog sastavljanja oporuke nije naveden, no povezan je s činjenicom da je u to doba harala kuga u Dubrovniku. Sam oporučitelj u oporuci navodi *in presenti mortalitate*. Stoga je kancelar Antonio najvjerojatnije i preminuo od kuge jer je iz same činjenice predstavljanja oporuke, 7. srpnja 1401. razvidno kako je u to doba bio već pokojni. Preminuo je dakle u razdoblju između 4. ožujka i 7. srpnja 1401. godine.

Antonijeva prva oporučna odredba vezana je uz dubrovački običaj kojim se ostavljao legat za crkvenu desetinu i prvine (*primicia*). Tako Antonio u tu svrhu oporučuje šest folara. Iz oporuke je razvidno kako je na osobit način cijenio svoju služavku Benvenutu, također Talijanku kojoj oporučno ostavlja sve svoje i njezine tkanine i pokućstvo, osim srebrnine. Naime, od srebrnine joj za života oporučuje dvije srebrene žlice i jedan od velikih srebrenih pehara. Nakon njezine smrti želio je da se ono što joj je oporučio daruje jednoj čestitoj osobi koja će ići u glasovito svetište Santiago de Compostela u Galciji, mjesto štovanja Svetog Jakova Starijeg, kako se sama Benvenuta zavjetovala. U slučaju ako i ona premine u vrijeme kuge koja je tada harala gradom, oporučno određuje da navedena dobra dođu u ruke njegovih oporučnih povjerenika, koji će unutar godinu dana poslati osobu na hodočašće kako je navedeno. Ostale stvari trebale su se podijeliti za njezinu i oporučiteljevu dušu te je odredio da se unutar jedne godine svaki tjedan slave dvije mise svetom Lovri. U slučaju ako je Benvenuta željela napustiti Dubrovnik i poći u Lombardiju bilo joj je dopušteno sve oporučne legate ponijeti sa sobom.

Glavnim nasljednicima svoje imovine imenovao je Konzorcij sv. Milosrđa (Consortio/Congregatio della Misericordia) u Bergamu. Naime, radi se o laičkoj bratovštini duhovnog i karitativnog tipa osnovanoj u Bergamu 1265. od strane dvojice dominikanaca, tadašnjeg biskupa Erborda, podrijetlom Mađara, i blaženika Pinamontea da Brembate, koji je ujedno bio autora pravila. Pomoć siromašnima, bolesnima, nemoćnima i drugima u potrebi bila je cilj Milosrđa, čiji su prvi prihodi bili prinosi prikupljeni od braće, zatim su dodana dobra iz ostavština i nasljedstva koja su s vremenom i zahvaljujući pažljivoj administraciji prerasla u ogromnu baštinu. Milosrđe bratstva trebalo je razumjeti u dvostrukom značenju. U prvom i najispravnijem značenju je *Misericordia Domini* kako piše u uvodnim riječima pravila: “Consortium seu congregatio sancte misericordie Domini nostri Iesu Christi et gloriose Virginis Marie”, te sveto, nebesko, vječno milosrđe, po kojem Gospodin Isus Krist želi da svi ljudi budu spašeni; i to je milosrđe Djevice Marije, koja je, kao majka Gospodinova, *Mater Misericordiae*. I milost koju članovi Konzorcija zazivaju i mole jedni za druge, molitvama i dobrim djelima, učinjenim s božanskom milošću. U drugom značenju to je milost koju braća i sestre iskazuju dijeleći novac, hranu i zalihe siromašnima, bolesnim i nemoćnima. Prvi koraci u životu Konzorcija bili su prilično neizvjesni. Od 1266. ne postoji nikakva dokumentacija o sastancima, uredskim izborima, milodarima i sl. Prinosi prikupljeni u godinama 1267.–1268. također su bili skromni. Djelatnost se znatno intenzivirala počevši od 1269. godine, za što se nalazi potvrda u impresivnom broju ljudi koji se pridružio Konzorciju. On je provodio svestranu pomoć, koja je bila usmjerena na cjelokupno građanstvo i cijeli teritorij srednjovjekovnog Bergama.³

Antonijevi univerzalni nasljednici Konzorcija sv. Milosrđa trebali su se pobrinuti da utjeraju od Jakova de Zuchis neki posjed smješten na Brdu sv. Vigilija, a koji je pripadao pokojnom Guiscardu. Oni su bili dužni uvesti u taj posjed kao vječno nasljedstvo Guiscardove sinove za 10 carskih libara, koje su pak Guiscardovi sinovi bili dužni plaćati samom Konzorciju na blagdan Božića, a Konzorcij ih je trebao podijeliti sirotinji Brda sv. Vigilija i prigradskog predjela Borgo Canale. U slučaju ako nisu mogli povratiti rečeni posjed od Jakova de Zuchis bili su dužni kupiti drugi od kojeg će imati isto toliko od najma i podijeliti kako je gore navedeno. Kupljeni posjed trebali su dati u najam Guiscardovim sinovima po dobroj cijeni i sa dobrom zaradom, na način da svima bude isplativ. Nažalost, sama oporuka ne otkriva prirodu njegovog odnosa s Guiscardom, no ono što je sigurno jest da se radilo o rodbinskoj vezi.

Iz oporuke je razvidno kako je kancelar Antonio spadao u obrazovan krug ljudi te je posjedovao knjige za koje oporučno iskazuje posebnu brigu. Tako svoje knjige oporučuje nećaku Galeazu koji se trebao pobrinuti da prvoj rođenoj djevojčici među potomcima Guiscarda isplati 10 zlatnih dukata. Antonio je također oporučno zahti-

3 O Konzorciju sv. Milosrđa vidjeti opširnije: Bravi & Fenili, 2016–2017, 13–43.

jevao da Galeazo ne može prodati knjige nego se njima trebao koristiti, a poslije svoje smrti trebao ih je ostaviti drugima iz obitelji de la Maldura koji su bili vješti u gramatici, tj. onima koji su znali latinski jezik. Galeazo se također trebao pobrinuti za povrat drugih knjiga koje je kancelar Antonio ostavio na čuvanje Iohannelu de Muzo. Iz oporuke se dobiva dojam kako je Antonio bio prilično nepovjerljiv prema nećaku Galeazu budući da mu spomenuti legat, tj. knjige, ostavlja samo u slučaju ako ga on, njegova braća ili netko drugi ne budu uznemirivali ili njegove glavne nasljednike ili pak oporučne primatelje u vezi nekoga novca za koji kažu ili se pretvaraju da su ga isplatili u vezi njegovih kćerki. Ako bi ga uznemirivali u tom slučaju nisu trebali dobiti ništa, a knjige su trebale doći u ruke Konzorcija koji ih je pak trebao pokloniti nekom drugom iz obitelji Maldura koji je završio pravo pod gore navedenim uvjetima. Iz navedene oporučne zabilježbe saznajemo kako je Antonio imao djecu, tj. kćerke kojima ne oporučuje nikakav legat, jer su vjerojatno bile udane ili je moguće da su u trenutku sastavljanja oporuke bile već pokojne.

Nadalje kancelar Antonio oporučno je zahtijevao od svojih izvršitelja da se čim prije pobrinu poslati neku mjenicu te osigurati da njegov novac i knjige dođu u ruke Konzorcija. Oporučni povjerenici također su se trebali pobrinuti i pokušati utjerati novac od dužnika koje je imao u Dubrovniku te čim prije poslati Konzorciju što god se dobije od njegove imovine uz napomenu da se ništa ne daje u ruke njegovim nećacima.

Sljedeća oporučna odredba odnosila se na četvoricu Guiscardovih sinova kojima u slučaju ako žive zajedno ili pak ako je netko od njih mrtav njihovim sinovima ili unucima po muškoj liniji oporučuje veliku staru kuću onih iz obitelji de la Maldura smještenu blizu trga prigradskog predjela Borgo Canale i sva prava koja mu pripadaju u toj kući uz uvjet da je ne mogu nikad prodati ili pak dati u najam ništa od obitelji de la Maldura. Također želi i moli svoje glavne nasljednike da se pobrinu da se od njegovih dobara koja ostanu podijeli novac za udaju kćerki pokojnog Guiscarda.

Posljednji dio oporuke vezan je uz mjesto pokopa i grobnicu za koje u oporuci naglašava kako o tomu nije potrebno pisati jer je to zapisao na cedulji koju je dao trebinjsko-mrkanskom biskupu Jakovu i svećeniku Tomku. Na kraju oporuke Antonio konstatira kako u škrinji posjeduje u zlatu i srebrnini oko 300 dukata i nešto libra srebrenjaka.

Nakon sadržaja teksta oporuke slijedi kratki popis Antonijeve imovine u novcima, srebrnini, vrijednim stvarima (srebrne tace, zlatni prsten, i dr.) i knjigama koji su se nalazili u njegovoj kući te su iskazani u različitim valutama korištenim u tom trenutku (dubrovački groši, dukati, mletački solidi i sl.).

***

Na temelju svega iznesenoga može se zaključiti kako se kancelar Antonio de la Maldura iz Bergama u svojoj desetogodišnjoj službi dobro uklopio u dubrovačku komunalnu zajednicu. Dubrovčani su bili zadovoljni njegovim

službovanjem pa su mu svake godine produživali službu na godinu dana te mu povjeravali i važne diplomatske zadatke poput onog vezanog uz pregovore i uspostavljanje mira s Gabrielom iz Parme, kaštelanom i kapetanom grada Barija. Čini se da se kretao u uglednom društvenom krugu sudeći po činjenici da za oporučne povjerenike izabire samog dubrovačkog rektora i dvojicu dubrovačkih plemića kao i činjenicu kako je oporuku deponirao kod trebinjsko-mrkanskog biskupa Jakova, s kojim je vjerojatno bio u prijateljskim vezama. Također, iz oporuke se može iščitati da se radi o obrazovanom i imućnijem državnom činovniku koji je posjedovao biblioteku sastavljenu od 13 knjiga za koje u oporuci iskazuje posebnu brigu. Također je zanimljiv i njegov izbor univerzalnih nasljednika vezan uz Konzorcij sv. Milosrđa osnovan u Bergamu 1265. godine kao i činjenica da se kroz čitavu oporuku iskazuje nepovjerenje prema nećaku Galeazu, no kojem ipak ujedno oporučuje spomenute knjige.

Prilog 1: Oporuka dubrovačkog kancelara Antonia de la Maldura iz Bergama 4.3.1401. (DADU, Testamenta de notaria, sv. 8, fol. 271r-272v).

(fol. 271)

**Testamentum condam
ser Anthonii de la Maldura de Pergamo cancellarii Ragusii**

Millesimo quadringentesimo primo, indictione nona, die septimo mensis Maii. In ciuitate Ragusii, coram nobilibus et sapientibus dominis ser Marino de Bo-dazia rectore et locum tenente ser Dimitri de Benessa, rectoris dicte ciuitatis non ualentis sedere quia epitropus seu comissarius est infrascripti testamenti ser Anthonii de la Maldura de Pergamo notarii et cancellarii comunis dicte ciuitatis Ragusii, et iuratis iudicibus ser Iohanne de Volço, ser Paulo de Gondola et ser Dobruscho de Binzola. Reuerendus pater frater Iacobus de Ypparea Dey et apostoliçe sedis gratia episcopus Triboniensis et Marchaniensis ac venerabiles viri presbiter Thomas ...⁴ et presbiter Petrus Verdiminis testes iurati in verbo veritatis vnus in manu alterius et econuerso alter alterius de veritate dicenda suo sacramento dixerunt et testificati sunt quod prouidus vir (**fol. 271'**) ser Anthonius de la Maldura de Pergamo suum vlt[imum testamentum et] ...⁵ prefatus dominus episcopus depositator nobis presentauit ... .. Antonii et eius propria manu scriptum apertum et ... .. consuetudinem dicte ciuitatis Ragusii. Post ... .. dominos rectorem seu locum tenentem ipsius et ... .. chatum legitime. Quod testamentum de verbo ad verbum sequitur:

In Christi nomine. Amen. Anno a natiuitate eiusdem millesimo quadringentesimo [primo], die quarto Marçii. Hoc est testamentum mei Anthonii de la Maldura ... secundum consuetudinem Ragusii et quod volo, iubeo et ordino firmi[ter] et inuiolabiliter obseruari prout iacet allia (!) iuris solepnitate non obstante, et sit in dispositione meorum heredum declarare et interpretare (!) presens testamen-tum prout eis placet. In primis lego pro decima et primicia folaros sex. Item [lego] Beneuenute seruiciali mee omnes meos pannos et suos et totam meam massariciam exceptis de argento, saluo quod habeat duo choclaria argenti quibus vtimu[r] (?) modo (?) et vnam ex crateris magnis, ipsa viuente. Et moriente post me, volo quod de eo quod sibi restauerit detur seu dari faciat cuidam bone persone que uadat ad sanctum Iachobum de Galiciã sicut ipsa vouit et si ipsa moriretur in presenti mortalitate volo quod predicta bona perueniant ad manus meorum epitroporum, qui infra vnum annum mitant ad sanctum Iacobum vt predicxi (!). Et de residuo ipsarum rerum destribuant (!) pro anima sua et mea, et maxime in

4 Namjerno ostavljena praznina.

5 Registar u kojem se dokument nalazi je pokidan tako da mu nedostaje gornji desni ugao (na verso stranici) odnosno lijevi ugao (na recto stranici) u opsegu od nekoliko riječi i nekoliko redova. U transkripciji ćemo ta mjesta označiti nizom točkica.

faciendo celebrari duas missas ad sanctum Laurentium singula predomada (!) vsque ad vnum anum (!). Et si ipsa voluerit ire in Lombardiam ipse predictae res et legatum sint sue libere, sed recordetur tibi (!) de ipso honore ut scriptum est, et sit recomissa meis epitropis.

Item volo et lego quod heredes mei videlicet illi de Consorcio de la Misericordia de Pergamo quos instituo et volo esse meos heredes huniuersales (!) saluis pendens (?) et inssertis (?) debeant exigere a Iacobo de Zuchis possessionem Montis sancti Vizilii condam Guiscardi et debeant inuestire de ipsa ad hereditatem perpetuam filios ipsius Guiscardi pro libris decem imperialium soluendorum anuatim per ipsos ipsi Consorcio ad festum natiuitatis Domini, quos ipsi de Consorcio distribuunt amore Dey inter pauperes ipsius Montis et Burgicanalis. Et si non possent recuperare ipsam possessionem emant vnam alliam de qua habeatur tantum de affictu, et distribuatur ut supra. Et dent ad affictum ipsis filiis condam Guiscardi bono precio et cum eorum auantazio bono, ita quod ipsa possessio sit pinguior ipso affictu. Item lego meos libros Galeazio nepoti meo (**fol. 272**) ... .. [et se obligat] soluere ducatos decem auri prime filie que .... .. ex filiis seu descendentibus ex ipso condam Guiscardo, pro mari[tatione] ... .. volo et rogo ipsum Galeaz quod non vendat ipsos libros sed vtatur. Et posmodum dimitat alliis de la Maldura in gramaticha sufficientibus. Et procuret recupperare alios libros quos dimixi in saluamento Iohanello de Muzo, quos habeat et faciat ut supra. Et predictum legatum volo tenere et habere locum in casu quo ipso Galaç nec fratres uel alius pro eo non mollestarent me seu ipsos heredes uel legatharios ocaxione aliquorum denariorum quos dicerent uel pretenderent soluisse quoquo modo occaxione filiarum mearum quia re uera nil habere debent a me, et in causa quo molestarent sint in dispositione ipsorum de Consorcio dare ipsos libros vni allii de la Maldura perito cum supradicta conditione et solutione. Item rogo meos epitropos quod quamcuus (!)⁶ poterunt procurent et sollicitent miteri per literam cambii et secure meos denarios et libros in manibus dicti Consorcii et presens testamentum et librum memoriale et omnes meas rationes. Cui libro volo hadiberi (!) fidem tanquam presenti testamento ex actis prius per eos denarios a debitoribus quos habeo in partibus istis et etiam prius si poterunt mitant quidquid habebunt de meo et non dent alliquid in manibus nepotum meorum. Item lego ipsis quatuor filiis condam Guiscardi, si viuunt communiter, et si mortui sunt uel aliquis eorum et filliis ipsorum mortuorum per stirpem maschulinam, ita quod filii et nepotes per stirpem habeant domum magnam antiquam illorum de la Maldura positam prope plateam Burgicanalis videlicet omne ius quod ad me pertinet in ipsa domo libere, verum quod non possit vnquam vendi nec alienari nixi illis de la Maldura. Item volo et constituto meos epitropos et comissarios dominum rectorem Ragusii qui erit tempore mortis mee et ser Marinum de Chaboga et ser Nicholaum de Mençe. Item volo et suplico ipsis heredibus meis quod de eo quod restabit penes eos de

6 pro quam cicuius.

bonis meis debeant dispensare et dare pro maritacione et tempore maritacionis filiarum ipsorum filliorum condam Guiscardi et quod debeant sollicitare ipsi heredes in exigendo mea credita vbique et (fol. 272°) dispensare vt supra et infra. Et habeant ... quando contingerit opportunum eis preceteris (!) ... .. prout in ipsis presidentibus dicto Consortio plen[um] ... .. Antonius suprascriptus predictum testamentum meum per me con... .. et sanitat[em] corporis scripsi et ad confirmationem me sub (?) ... .. ordinaui et scripsi aliqua alia de sepultura mea et cetera, que volo observari prout continetur in quadam çedula quam dedi domino episcopo Marchaniensi et dompno Tumicho que non sunt necessaria scribi in presenti testamento et cetera. Habeo in capssa in auro et moneta argenti circha ducatos trecentos et aliquas libras argenti. Hoc autem tesamentum nullo testimonio rumpi possit.

Isti sunt denarii reperti in domo predicti ser Antonii argentum, res et libri.

In primis in grossis de Ragusio perperi trecenti nonaginta nouem, grossis sex et paruuli XV.

Item in ducatis auri centum septuaginta sex.

Item libras tres argenti, vncias VIII solidos II cum vnciiis octo argenti fracti de quo fuerunt extracti quando fuit uenditum ducatos treginta duo et grossos sex ad monetam.

Item sex coclaria argenti.

Item soldini octo de Venetiis (?).

Item duas tacias nouas argenti quarum vnam habuerit Benuenuta quia sibi dimixit idem ser Antonius in supradicto testamento suo.

Item due tacie parue antique.

Item vnus anulus paruus auri

Item tredecim volumina librorum diuersarum manaricarum (!).⁷

Item vnum pondus ad ponderandum ducatos.

---

⁷ pro materiarum (?).

LAST WILL OF RAGUSIN CHANCELLOR ANTHONY DE LA MALDURA
FROM BERGAMO. A CONTRIBUTION TO THE STUDY OF RAGUSIN
CHANCELLERY AND NOTARIAL SERVICE IN THE MIDDLE AGES

Branka GRBAVAC

Croatian Academy of Sciences and Arts, Department for Historical and Social Sciences,
Strossmayerov trg 2, 10000 Zagreb, Croatia
e-mail: bgrbavac@hazu.hr

SUMMARY

In this article, on the basis of the published and unpublished extant sources, author describes life and activity of Ragusin chancellor Anthony de la Maldura from Bergamo, who held this position in the commune of Dubrovnik from 1390 to 1401 and who performed important diplomatic and administrative duties, especially the one associated with making peace treaty in 1396 with Gabriel of Parma the castellan and captain of the city of Bari. Important sources for study of Anthony's life is his last will, which was written in Dubrovnik in 1401, and presently kept in the State archive in Dubrovnik. This last will represent a valuable testimony to his character and the relationship that he established with his relatives. From the will is evident that chancellor Anthony was a wealthier citizen and belonged to an educated circle of people who possessed books for which he expressed special attention in his will. It is also interesting that he chose as universal heirs of his property those from the Consortium of Holy Mercy founded in Bergamo in 1265. The full transcription of the text of Anthony's will is published as an appendix to the article.

Keywords: Dalmatia, Dubrovnik, the Middle Ages, last will, chancellor, Anthony de la Maldura from Bergamo

IZVORI I LITERATURA

- Bravi, G. O. & C. G. Fenili (2016–2017):** Il secolare cammino della Misericordia Maggiore di Bergamo dall'antica confaternita all'attuale fondazione. Quaderni di Archivio Bergamasco, 10/11, 13–43.
- Cvitanić, A. (1990):** Uvod u dubrovačko statutarno, kasnije zakonsko pravo. Statut grada Dubrovnika 1272., Dubrovnik, 9–48.
- Čremošnik, G. (1927):** Dubrovačka kancelarija do godine 1300. i najstarije knjige dubrovačke arhive. Glasnik Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine, 2, 39, 231–254.
- Čremošnik, G. (1931):** Nekoliko dubrovačkih listina iz XII i XIII stoljeća. Glasnik Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine, 43, 25–54.
- Čremošnik, G. (1936):** Dubrovački notar prezbiter Johanes (1284–1293). Glas Srpske kraljevske akademije, 171, 89–119.
- Čremošnik, G. (1951):** Spisi dubrovačke kancelarije. Zapisi notara Tomazina de Saverre 1278–1282. Monumenta historica Ragusina 1. Zagreb, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
- Crollalanza, G. B. Di (1888):** Dizionario storico-blasonico delle famiglie nobili e notabili estinte e fiorenti. Pisa, Presso la direzione del giornale araldico.
- DADu, 1** – Državni arhiv u Dubrovniku, Diversa cancellariae, sv. 30 (1392–1394), fol. 3v.
- DADu, 2** – Državni arhiv u Dubrovniku, Diversa cancellariae, sv. 32 (1396–1399), fol. 167r.
- DADu, 3** – Državni arhiv u Dubrovniku, Diversa cancellariae, sv. 31 (1391–1396), fol. 26v.
- DADu, 4** – Državni arhiv u Dubrovniku, Diversa cancellariae, sv. 33 (1396–1402), fol. 177v.
- DADu, 5** – Državni arhiv u Dubrovniku, Testamenta de notaria, sv. 8 (1391–1402), fol. 271r–272v.
- Farlati, D. (1800):** Illyricum sacrum. Ecclesia Ragusina cum suffraganeis et Ecclesia Rhiziniensis et Catharensis, 6. Venetiis, Apud Sebastianum Coleti.
- Foretić, V. (1980):** Povijest Dubrovnika do 1808. godine. Prvi dio: od osnutka do 1526. Zagreb, Nakladni zavod MH.
- Jireček, K. (1903):** Die mittelalterliche Kanzlei der Ragusaner. Archiv für slavische Philologie, 25, Berlin, 501–521.
- Jireček, K. (1904):** Die mittelalterliche Kanzlei der Ragusaner. Archiv für slavische Philologie, 26, 161–214.
- Ladić, Z. (2012):** Last Will: Passport to Heaven. Urban Last Wills from Late Medieval Dalmatia with Special Attention to the Legacies pro remedio animae and ad pias causas. Zagreb, Srednja Europa.
- Lonza, N. (2002):** Dubrovački statut, temeljna sastavnica pravnog poretka i biljeg političkog identiteta. Statut grada Dubrovnika sastavljen godine 1272. Dubrovnik, Državni arhiv u Dubrovniku.

- Lonza, N. (2011):** Odluke dubrovačkih vijeća 1395–1397. Monumenta historica Ragusina 10. Zagreb-Dubrovnik, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zavod za povijesne znanosti u Dubrovniku.
- Lonza, N. & Z. Šundrica (2005):** Odluke dubrovačkih vijeća 1390–1392. Monumenta historica Ragusina 6. Zagreb-Dubrovnik, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zavod za povijesne znanosti u Dubrovniku.
- Lučić, J. (1984):** Spisi dubrovačke kancelarije. Zapisi notara Tomazina de Savere 1282–1284. Monumenta historica Ragusina 2. Zagreb, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
- Lučić, J. (1988):** Spisi dubrovačke kancelarije. Zapisi notara Tomazina de Savere 1284–1286. Zapisi notara Aca de Titullo 1295–1297. Monumenta historica Ragusina 3. Zagreb, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
- Lučić, J. (1993):** Spisi dubrovačke kancelarije. Zapisi notara Andrije Beneše 1295–1301. Monumenta historica Ragusina 4. Zagreb, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti.
- Marinović, A. (1985):** Postanak i prvi spisi kancelarija srednjovjekovnih dalmatinskih gradova, posebno Dubrovnika i Kotora u XIII. i XIV. stoljeću. Anali Zavoda za povijesne znanosti IC JAZU u Dubrovniku, XXII–XXIII, 7–24.
- Popović-Radenković, M. (1958):** La relazioni commerciali fra Dubrovnik (Ragusa) e le Puglia nel periodo Angioino (1266–1442). Napoli, Archivio Storico per le Province Napoletane, Nuova serie Anno XXXVII.–LXXVI. dell'intera collezione, 73–104.
- Ripoli, T. & A. Bremond (1730):** Bullarium Ordinis Fratrum Praedicatorum Sub Auspiciis Ss. D. N. D. Benedicti XII, Pontificis Maximi. Romae, Ex Typographia Hieronymi Mainardi.
- Tadić, J. (1935):** Pisma i uputstva Dubrovačke republike, 1. Zbornik za istoriju, jezik i književnost srpskog naroda. Beograd, Srpska kraljevska akademija.